
PREZENTĂRI DE CARTE

Constantin Preoteasa, *Cultura Cucuteni. Apogeul artei preistorice europene. Catalog de expoziție*, Bibliotheca Memoriae Antiquitatis XLV, Editura „Constantin Matasă”, Piatra-Neamț, 2023, 298 p., ISBN 978-973-7777-70-6.

Vasile DIACONU*

În 2023 orașul Timișoara a fost Capitala Europeană a Culturii, iar printre activitățile cu un impact deosebit pentru public s-a numărat și expoziția „Cultura Cucuteni. Apogeul artei preistorice europene”, eveniment la care și-au adus contribuția următoarele instituții: Complexul Muzeal Național Neamț, Academia Română – Filiala Timișoara, Muzeul Național de Artă din Timișoara și Universitatea Politehnică Timișoara.

Continuând o tradiție începută în anul 1997, când orașul Salonic din Grecia a fost capitală europeană, Complexul Muzeal Național Neamț a expus și atunci, dar și în anul 2007 la Sibiu, cel mai reprezentativ patrimoniu arheologic atribuit culturii Cucuteni, pentru ca în 2023 să revină în spațiul public cu un nou proiect expozițional de valorificare a artei preistorice.

Recenta expoziție de la Timișoara a fost încununată și de un elegant catalog, semnat de dr. Constantin Preoteasa, care prezintă specialiștilor, dar și iubitorilor de istorie și artă, spectaculoasele vestigii cucuteniene pe care le deține Complexul Muzeal Național Neamț.

Volumul este deschis de un *Cuvânt înainte*, în care sunt expuse motivațiile și etapele organizării acestui onorant eveniment expozițional, ulterior fiind făcută o prezentare a celor patru instituții importante care și-au adus aportul la realizarea sa. În mod evident, cea mai semnificativă contribuție a avut-o Complexul Muzeal Național Neamț pentru că a valorificat, și în acest fel, colecția de artă cucuteniană pe care o deține și care este emblematică pentru civilizațiile eneoliticului sud-est european.

Pentru o mai bună percepție a complexității culturii Cucuteni, un segment al catalogului este dedicat prezentării generale a ceea ce în literatura de specialitate este cunoscut drept „Complexul cultural Precucuteni-Cucuteni-Tripolye”. Astfel, au fost aduse în prim-plan cele mai importante aspecte ale acestei civilizații remarcabile, care a lăsat în urmă vestigii de o valoare cu totul aparte. După ce a fost făcută o trecere în revistă a celor mai importante

* Muzeul de Istorie și Etnografie Târgu Neamț / Complexul Muzeal Național Neamț, România; diavas_n82@yahoo.com.

aspecte din istoricul cercetării culturii Cucuteni, au fost prezentate, într-o succesiune logică, reperele cronologice între care s-a desfășurat această civilizație, fiind apoi discutate trăsăturile așezărilor, sistemele de fortificație, complexe menajere, structurile de locuire, amenajările interioare și economia.

Reamintim faptul că fiind comunități sedentare, cu o economie preponderent agrară, grupurile umane eneolitice din arealul civilizației cucuteniene au atins un nivel de dezvoltare necunoscut până atunci, cu implicații demografice majore, care au avut și un impact semnificativ asupra habitatului acelor timpuri. În fond, tocmai schimbările care s-au produs la nivel climatic, cu implicații directe asupra peisajului vegetal, au fost cele care au dus la o diminuare a modului de viață specific lumii cucuteniene.

Un capitol aparte, dar edificator pentru tema catalogului, este cel intitulat „Arta complexului cultural Precucuteni-Cucuteni-Tripolye”. Sunt discutate aici, într-o manieră sintetică, impusă tocmai de caracterul lucrării publicate, detaliile cele mai reprezentative pentru ceea ce înseamnă arta decorativă, arta figurativă, obiectele de podoabă și de cult, complexe de cult, depozitele și tezaurele.

Emblematică pentru lumea cucuteniană este tocmai ceramica, spectaculoasă prin varietatea formelor, dar mai ales prin complexitatea elementelor decorative, care se individualizează în peisajul mai larg al civilizațiilor eneolitice din sud-estul Europei. Arta figurativă cucuteniană, care include reprezentări antropomorfe, zoomorfe și vase cu trăsături umane sau animale, cunoaște, la rândul ei, o pondere cantitativă semnificativă, dar cu menținerea aceluiași teme artistice. Personajele feminine sunt dominante numeric, dar beneficiază și de variate moduri de reprezentare, fapt ce confirmă rolul aparte pe care figura maternă îl avea în panteonul religios. Oarecum în contrast, plastica zoomorfă este mult mai simplist modelată și se află într-o proporție net inferioară.

De altfel, mobilierul religios cucutenian cuprinde mult mai multe categorii de artefacte, pe lângă cele deja amintite și ne referim la machete de sanctuare, mese-altar, bucranii stilizate, idoli conici, idoli en-violin, pintadere și discuri ornamentale.

Complexele de cult sunt ansambluri de artefacte cu încărcătură sacră, utilizate în cadrul ceremonialurilor magico-religioase și care apar pe toată durata de evoluție a complexului Precucuteni-Cucuteni-Tripolye, elementul comun al acestora fiind prezența reprezentărilor feminine, singulare sau alături de alte categorii de obiecte.

Depozitele și tezaurele sunt două categorii de descoperiri care, prin implicațiile spirituale avute, oferă informații valoroase legate, pe de o parte, de credințele acelor vremuri, dar și de valența simbolică a unor categorii de bunuri, dintre care unele erau realizate din materiale valoroase pentru eneolitic, cum ar fi aurul și cuprul.

Prima parte a catalogului se încheie cu un *Epilog* în care este realizată o prezentare sintetică a tot ceea ce înseamnă materialitatea și spiritualitatea civilizației cucuteniene.

Catalogul conține un număr de 165 de fișe, care includ atât ansambluri de piese cât și artefacte individuale. Fiecare fișă de obiect descrie elemente edificatoare pentru încadrarea cronologică, detalii morfo-dimensionale, instituția unde se păstrează bunul, dar și o prezentare detaliată a aspectului general al piesei, toate aceste informații fiind dublate de fotografii sugestive. Sunt prezentate, pentru început, tezaurele (Brad) și complexe de cult (Poduri, Ghelăiești, Piatra-Neamț), ulterior fiind valorificate, cronologic, artefacte emblematice pentru complexul cultural Precucuteni-Cucuteni-Tripolye.

Deși o bună parte dintre obiectele incluse în catalog au mai fost valorificate în lucrări similare, există și o serie de piese inedite, care au fost făcute publice doar cu această ocazie.

Pentru o mai bună vizibilitate și accesibilitate internațională, catalogul este bilingv, textul în limba română fiind tradus și în engleză.

Prin prisma celor enunțate anterior, și pentru că prezintă un ansamblu arheologic fabulous, catalogul amintit este o adevărată carte de vizită a Complexului Muzeal Național Neamț, confirmând, odată în plus, că instituția amintită deține cel mai semnificativ patrimoniu arheologic cucutenian din România. Este unul dintre argumentele care au stat la baza alegerii acestei instituții muzeale ca partener de prim rang la manifestările culturale din cadrul proiectului *Timișoara 2023 – Capitală Europeană a Culturii*.